

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

bakalářské kombinované studium

2010-2012

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Marcela Babčáková

**Problematika podvodů a úvěrových podvodů z pohledu
orgánů činných v trestním řízení**

Praha 2012

Vedoucí bakalářské práce: Mgr.Bc.Dan Brumovský

JAN AMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY PRAGUE

Bachelor Combined Studies

2007 - 2010

BACHELOR THESIS

Marcela Babčáková

**Problems of frauds and credit frauds from the point of
view of the police authorities**

Prague 2012

The bachelor Thesis Work Supervisor: Mgr.Bc.Dan Brumovský

Prohlášení :

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze 10.3.2012

Babčáková Marcela

Poděkování :

Chtěla bych poděkovat vedoucímu mé práce panu Mgr.Bc. Danu Brumovskému, že mé téma přijal a poskytl mi mnoho cenných rad a informací k doplnění této práce a mých znalostí.

Anotace :

Tato bakalářská práce je zaměřena na oblast majetkové kriminality, zejména pak na trestné činy Podvod a Úvěrový podvod, tak jak jsou vymezeny v trestním zákoníku. Především by měla čtenáře obeznámit s touto problematikou z pohledu policejních orgánů a rozdílem mezi trestnými činy podvod a úvěrový podvod. Práce je zaměřena zejména na rozbor skutkové podstaty těchto trestných činů a na příkladech z praxe objasňuje rozdíl mezi trestným činem Podvod a Úvěrový podvod.

Klíčová slova:

Úvěrový podvod

Úvěrová smlouva

Podvod

Trestní řízení

Trestní zákoník

Ultima ratio

Annotation:

The present bachelor`s dissertation is concentrated on the field of the property criminality, particularly on the criminal act of fraud and credit fraud, as they are defined in the Criminal Code. In particular it acquaints the reader with those problems from the point of view of the police authorities and shows the difference between the criminal acts of fraud and credit fraud. The work is concentrated in particular on the analysis of the facts of the cases of those criminal acts and on the examples from the practice explaining the difference between the criminal acts of fraud and credit fraud.

Key words:

Credit fraud

Criminal proceedings

Fraud

The loan agreement

The Criminal Code

Ultima ratio

Úvod	8
1. Historie právní úpravy	10
1.1. Vývoj trestně právní úpravy hospodářské kriminality před listopadem 1989.....	10
1.2. Charakteristika změn a časový sled novel trestního zákona upravujících hospodářskou kriminalitu po listopadu 1989.....	11
2. Zásada Ultima Ratio	15
3. Podvod, úvěrový podvod	17
3.1. Všeobecná charakteristika a jeho vymezení	17
3.2. Skutková podstata trestného činu	21
3.3. Objekt.....	21
3.3.1. Objekt trestného činu Podvod.....	21
3.3.2. Objekt trestného činu Úvěrový podvod	22
3.4. Úvěrová smlouva	23
3.5. Objektivní stránka trestného činu Podvod a Úvěrový podvod	24
3.5.1. Objektivní stránka trestného činu Podvod může být v praxi naplněna následovně :	26
3.5.2. Objektivní stránka trestného činu Úvěrový podvod může být v praxi naplněna následovně :.....	27
3.6. Účelovost úvěru	28
3.7. Subjekt.....	29
3.7.1. Subjektivní stránka	30
3.8. Předčasně dokonáný trestný čin.....	31
4. Zásada speciality mezi podvodem a úvěrovým podvodem.....	33
5. Procesní aspekty trestního řízení ve věcech úvěrového podvodu a podvodu	35
6. Aktuální trendy, bankovní a nebankovní instituce.....	40
6.1. Bankovní instituce	41
6.2. Nebankovní subjekty	44
Závěr	46

Úvod

Jako téma bakalářské práce jsem si zvolila problematiku majetkové kriminality se zaměřením na trestné činy podvod a úvěrový podvod a to zejména z důvodu, že pracuji na odboru hospodářské kriminality, kde se zabývám hospodářskými a majetkovými trestnými činy a s touto trestnou činností se tak každodenně setkávám. V oblasti páchání úvěrových podvodů je hlavním trendem uzavírání úvěru s nepravdivými či hrubě zkreslenými informacemi, kdy se jedná zejména o hotovostní úvěry, které se poskytují bez ručitele a bez uvedení účelu úvěru. Bezúčelové úvěry mají sice vyšší úrokovou míru než účelové, avšak tato je opodstatněna rizikem v případě, že úvěr nebude splácen a banka či úvěrová společnost o zapůjčené finanční prostředky přijde. Pachatelé jsou v oblasti páchání této trestné činnosti vynalézaví a různými podvodnými způsoby se snaží získat úvěr. Ve velké míře jsou tak úvěry poskytovány na základě falešných potvrzení o zaměstnání .

Cílem bakalářské práce je poskytnout komplexní charakteristiku skutkové podstaty trestného činu podvod a trestného činu úvěrový podvod tak, jak je vymezena v trestním zákoníku a zároveň zprostředkovat náhled na tuto problematiku z pohledu policejního orgánu. Ve své práci se zaměřím zejména na rozbor skutkové podstaty trestného činu podvod a úvěrový podvod a na příkladech z praxe bude provedeno srovnání trestného činu úvěrový podvod s trestným činem podvod, jakožto ustanovení majícího subsidiární povahu.

Za využití četných poznatků z praxe, pak bude zmapováno, jakým jednáním dochází nejčastěji ke spáchání tohoto trestného činu. V úvodu práce bude stručně popsán vývoj trestně právní úpravy hospodářské kriminality, zejména před listopadem a po listopadu 1989 a stručný přehled novel.

V jednotlivých kapitolách pak bude popsána zásada „Ultima Ratio“, rozbor skutkové podstaty trestného činu a její jednotlivé znaky jako jsou objekt, objektivní stránka, subjekt, subjektivní stránka, včetně předčasně dokonaného trestného činu, kde zároveň budou uvedeny příklady z praxe a judikatura k těmto trestným činům. Dále bude popsána zásada speciality mezi podvody

a úvěrovými podvody. V kapitole Procesní aspekty trestního řízení bude popsán postup policejního orgánu od prvotního oznámení pro podezření ze spáchání trestného činu až po vydání Usnesení o zahájení trestního stíhání dle ustanovení § 160/1 trestního řádu. V šesté kapitole se zaměřím na aktuální trendy jako je leasingová smlouva, úvěrová smlouva, hypotéka spotřebitelský úvěr, zajišťovací převod práva, obchodní strategie a zásady bank.

Závěrem této práce bych chtěla poukázat, jak lze prostřednictvím nastaveného systému půjček a úvěrů snadno páchat majetkovou trestnou činnost, ať již úmyslně či díky nízkému právnímu podvědomí některých občanů. V práci se také zaměřím na prevenci tohoto druhu trestné činnosti. V samotném závěru pak bude popsáno statistické zhodnocení trestného činu podvod a úvěrový podvod, a také finanční škody, které jsou následkem těchto trestných činů.

1. Historie právní úpravy

1.1. Vývoj trestně právní úpravy hospodářské kriminality před listopadem 1989

Vývoj trestně právní úpravy hospodářské kriminality úzce souvisí s vývojem úpravy celého trestního práva hmotného. Po dobu téměř jednoho století, do poloviny roku 1950, platil na území dnešní České republiky rakouský trestní zákon z roku 1852 č. 117 říšského zákona. Československá republika po svém vzniku ponechala v platnosti veškeré dosavadní zemské a říšské zákony, tedy i trestní zákon z roku 1852 včetně jeho doplňujících předpisů. Uvedený trestní zákon neobsahoval zvláštní skupinu trestných činů, které by bylo možno označit jako trestné činy hospodářské. Hospodářské zájmy byly proto chráněny různými ustanoveními, jako např. ustanoveními o krádeži a zpronevěře, o podvodu, podvodném úpadku a poškození cizích věřitelů, postihováno bylo nedostatečné vedení obchodních knih dlužníkem či protiprávní počínání v době vyrovnacího řízení nebo řízení konkursního a další. Dnem 1.srpna 1950 rakouský trestní zákon z roku 1852 pozbyl platnosti a nabyl účinnosti trestní zákon ze dne 12.7.1950 č. 86/1950 Sb. Tento trestní zákon byl odrazem nástupu období budování socialismu, kde v ekonomické sféře dominovala řízená ekonomika a centrálně plánované hospodářství, trestní represe pak byla nutně poznamenána doktrínou třídního boje a jeho projevu ve všech oblastech života tzv. lidové demokratické republiky. Novinkou bylo, že trestné činy hospodářské byly samostatně upraveny ve druhé hlavě zvláštní části trestního zákona. Tato hlava se členila do čtyř oddílů: trestné činy proti hospodářské soustavě, trestné činy proti jednotnému hospodářskému plánu, trestné činy proti měně, trestné činy daňové a porušení předpisu o oběhu zboží ve styku s cizinou. Po tzv. vítězství socialismu v Československu a vydání nové Ústavy došlo dne 29.11.1961 ke schválení trestního zákona č. 140/1961 Sb. Zákon nabyt účinnosti dne 1.ledna 1962 a po mnoha novelizacích platil až do 31.12.2009, stejného dne nabyt účinnosti i nový trestní řád č. 141/1961 Sb. Velký význam nový trestní zákon přiznával, obdobně jako předchozí trestní zákon z roku 1950, ochraně majetku v socialistickém vlastnictví, což bylo zdůrazněno již tím, že útoky na tento majetek byly postiženy spolu s ostatními

hospodářskými trestnými činy rovněž ve hlavě druhé zvláštní části. Zákon tomuto majetku poskytoval v porovnání s majetkem v osobním či soukromém vlastnictví podstatně vyšší ochranu.¹

1.2. Charakteristika změn a časový sled novel trestního zákona upravujících hospodářskou kriminalitu po listopadu 1989

Po listopadu 1989 došlo v Československé republice k zásadním změnám politického, ekonomického a společenského uspořádání. Začal proces změn vedoucích k naplnění zásad demokratického státu. Došlo také k důležitým změnám v oblasti práva trestního. Byla provedena koncepční přestavba našeho právního řádu, včetně práva trestního. Po listopadu byla uskutečňována formou novel platných trestních kodexů z roku 1961, vycházela zejména z mezinárodních smluv o lidských právech, které naše republika ratifikovala a vyhlásila a z Listiny základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku České republiky. Reforma trestního práva reagovala také na vzestup kriminality po roce 1989 a na některé její nové formy. Vzestup hospodářské kriminality u nás úzce souvisí s transformací ekonomiky, především pak s procesem privatizace, s přechodem na tržní ekonomiku a také s větší liberalizací zahraničního obchodu či zahraničních investic.²

V oblasti hospodářské kriminality je také znát významný posun. Jelikož si společnost uvědomuje, že hospodářská kriminalita má mimořádný ekonomický a sociální dopad na celou stabilitu státu, nejen vnitřní, ale i vnější. „Trestné činy hospodářské nejsou spjaty jen s direktivním způsobem řízení hospodářství, ale tvoří významnou součást trestního zákona i ve společnosti založené, pokud jde

¹ PhDr. Miroslav Scheinost a kolektiv, Institut pro kriminologii a sociální prevenci v Praze, Výzkum ekonomické kriminality, Praha 2004

² PhDr. Miroslav Scheinost a kolektiv, Institut pro kriminologii a sociální prevenci v Praze, Výzkum ekonomické kriminality, Praha 2004

o ekonomiku, na tržním hospodářství. V oblasti hospodářských trestných činů se uplatňuje zásada tzv. podpůrné role trestní represe, což znamená, že trestní represe se má uplatnit pouze jako krajní prostředek tam, kde jiné prostředky ekonomického nebo právního donucení nestačí.“³ Novelami trestního zákona v období po listopadu 1989 došlo k zásadním změnám v jeho obecné i zvláštní části. Některé trestné činy byly vypuštěny a současně byla vytvořena řada skutkových podstat zcela nových trestných činů, některé skutkové podstaty byly pozměněny, doplněny či nově formulovány. „Podstatné změny byly provedeny u trestných činů hospodářských, obsažených ve hlavě druhé zvláštní části trestního zákona. Nejvýznamnější změnou bylo vypuštění III. oddílu, označeného jako "trestné činy proti majetku v socialistickém vlastnictví". Touto úpravou byla uskutečněna rovná ochrana všech vlastníků majetku a trestné činy proti majetku byly zakotveny pouze do hlavy deváté zvláštní části trestního zákona.“⁴

Po roce 1989 došlo k prudkému rozvoji podnikání, který byl provázen neustálými změnami velkého množství právních předpisů, které regulovaly podnikání, ale také novými formami kriminality. Rozhodující význam pro možnost účinného postihu negativních jevů v ekonomice má Trestněprávní úprava jednotlivých skutkových podstat a jejich znaků, od které se odvíjí správné stanovení hranice beztrestnosti v různých oblastech podnikání, ale také zaměření na dokazování k určitým znakům trestného činu. Zárukou občanských práv a svobod jsou přesně a jasně stanovené definice trestných činů. Úzká návaznost na řadu mimo trestních právních norem je charakteristickým znakem některých skutkových podstat trestných činů souvisejících s podnikáním. Trestní zákon stanovuje trestní sankci za porušení mimo trestních norem, a to i vedle sankcí obsažených v těchto předpisech.

³ PhDr. Miroslav Scheinost a kolektiv, Institut pro kriminologii a sociální prevenci v Praze, Výzkum ekonomické kriminality, Praha 2004 ,(str. 14)

⁴ PhDr. Miroslav Scheinost a kolektiv, Institut pro kriminologii a sociální prevenci v Praze, Výzkum ekonomické kriminality, Praha 2004 ,(str. 14)

Skutkové podstaty některých trestných činů souvisejících s podnikáním tak přímo odkazují na mimo trestní právní normy, respektive podmiňují trestní odpovědnost tím, že došlo k porušení těchto právních norem. Znalost rozsáhle mimo trestní právní úpravy, zejména v oblasti obchodního, občanského a finančního práva, její správné pochopení je nezbytná pro správný výklad a aplikaci trestných činů hospodářských a majetkových.⁵

V období od listopadu 1989 do června 2004 byl trestní zákon z roku 1961 čtyřiačtyřicetkrát novelizován. V časovém sledu popisují stručný přehled nejvýznamnějších novel upravujících skutkové podstaty trestných činů obsažených v hlavě druhé a v hlavě deváté zvláštní části trestního zákona, které jsou zpravidla zařazeny mezi hospodářskou kriminalitu:

Novela č. 175/1990 Sb. – Významné změny zejména u trestných činů obsažených v hlavě druhé zvláštní části trestního zákona. Za nejvýznamnější lze označit vypuštění celého třetího oddílu hlavy druhé. U některých hospodářských trestných činů došlo k novému pojmenování skutkových podstat, případně ke změnám v jejich znění například pod § 118 byl namísto původního trestného činu nedovoleného podnikání vytvořen trestný čin neoprávněného podnikání.

Novela č. 557/1991 Sb. - Ve skupině hospodářských trestných činů byly zakotveny nové skutkové podstaty, jako například trestné činy pletichy při veřejné soutěži a veřejné dražbě. Nová skutková podstata trestného činu podílnictví podle § 251 umožnila postih tzv. praní špinavých peněz.

Novela č. 290/1993 Sb. - Nově vytvořené skutkové podstaty reagují na nové jevy v ekonomice. Například trestné činy neoprávněného provozování loterie a podobné sázkové hry podle § 118a, padělání a pozměňování nálepek k označení zboží podle § 145a, neoprávněného držení platební karty podle § 249b.

⁵ PhDr. Miroslav Scheinost a kolektiv, Institut pro kriminologii a sociální prevenci v Praze, Výzkum ekonomické kriminality, Praha 2004

Novela č. 152/1995 Sb. - Doplněny skutkové podstaty trestných činů podílnictví podle § 251 a § 251a a poškození cizí věci podle § 257.

Novela č. 253/1997 Sb. - Novela byla zaměřena především na oblast hospodářských a majetkových trestných činů a proto patří mezi nejvýznamnější po listopadu 1989. Byly vytvořeny některé nové skutkové podstaty a některé stávající byly více či méně pozměněny. Zakotvení trestných činů pojistného podvodu podle § 250a a úvěrového podvodu podle § 250b se jeví jako nejdůležitější, dále pak novely č. 105/2000 Sb., č. 121/ 2000 Sb., č. 134/2002 Sb., č. 159/1989 Sb.

Novela č. 96/1999 Sb., novela č. 265/2001 Sb., kde se jednalo o velkou novelu trestního řádu. Pro postih hospodářských a majetkových trestných činů má zásadní význam zejména nové vymezení pojmu výše škody. Od účinnosti novely, tj. od 1.1.2002, je hranice výše jednotlivých škod vyjádřena pevnými finančními částkami přímo v trestním zákoně (§ 89 odst. 11) a není odvozena od nejnižší měsíční mzdy.

Zákon č. 140/1961 ze dne 29.listopadu 1961 byl 1.1.2010 nahrazen novým trestním zákoníkem č. 40/2009 Sb., jehož návrh po více než rok trvajícím projednávání schválil Parlament a následně také podepsal prezident. Nový trestní zákoník nahradil více než 40 let starý zákon a přinesl mnoho novinek.⁶

⁶ PhDr. Miroslav Scheinost a kolektiv, Institut pro kriminologii a sociální prevenci v Praze, Výzkum ekonomické kriminality, Praha 2004

2. Zásada Ultima Ratio

Uznávaným principem právního státu je chápání trestní represe jako prostředku Ultima Ratio, tedy krajního právního prostředku, který má především celospolečenský význam. Z tohoto principu vyplývá, že ochrana majetkových vztahů má být v první řadě uplatňována prostředky občanského a obchodního práva a teprve tam, kde je taková ochrana neúčinná a kde porušení občanskoprávních vztahů svou intenzitou dosahuje zákonem předpokládaného stupně společenské nebezpečnosti, je na místě uvažovat o odpovědnosti trestní. Zásadě však nemůže sloužit jako prostředek nahrazující ochranu práv a právních zájmů jednotlivce v oblasti soukromoprávních vztahů, kde závisí především na individuální aktivitě subjektů smluvního vztahu a jednotlivce, aby střežil svá práva, jimž má soudní moc poskytovat ochranu. Princip subsidiarity trestní represe vyžaduje, aby stát uplatňoval prostředky trestního práva zdrženlivě, tj. především v těch případech, kde jiné právní prostředky selhávají nebo nejsou efektivní.

Zásada subsidiarity trestní represe, která v současném významu vychází také z myšlenek právního státu, obecně v trestním právu hmotném reflektuje dvojí přístup:

a) akcesorní, neboť trestní zákony poskytují ochranu právních statků, které jsou upraveny a do značné míry i chráněny jinými právními odvětvími, na základě odpovědnosti z porušení právních norem vyvozované (např. občanskoprávní, obchodně právní či správní), a proto se trestní zákony nazývají akcesorními či druhotnými, neboť ochrana jimi poskytovaná je až druhotná;

b) subsidiární, neboť trestněprávní odpovědnost i trestní postih a tím i trestní zákony se uplatňují až v případě, že odpovědnost uplatňovaná v rámci základního právního odvětví (např. občanskoprávní, obchodně právní či správní) motivačně ani sankčně nepostačuje. Z těchto dvou prvků, které spolu nerozlučně souvisí, zásada subsidiarity trestní represe v moderním chápání akcentuje zejména přístup subsidiární, neboť se zdůrazňuje, že trestněprávní řešení představuje „Ultima ratio“ pro zákonodárce i pro

soudce. Současně se však v jejím vymezení logicky objevuje i prvek akcesorní, zejména při vyjádření principu „ultima ratio“, který je vyjádřen slovy „v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu“ ⁷

⁷ <http://www.elaw.cz/cs/trestni-pravo/147-subsidiarita-trestni-represe-a-zasada-ultima-ratio-v-novem-trestnim-zakon.html>

3. Podvod, úvěrový podvod

3.1. Všeobecná charakteristika a jeho vymezení

Podvod lze charakterizovat jako úmyslné jednání pachatele, které směřuje k získání určité výhody. Jednání pachatele směřují a jsou cílena k omylnému přesvědčení poškozeného o poctivých úmyslech pachatele.

Podvod v oblasti hospodářské kriminality lze charakterizovat jako úmyslné jednání pachatele, kterým sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu a způsobí tak na cizím majetku škodu a dále výše uvedeným jednáním poruší pracovně právní vztahy nebo obchodně závazkové vztahy.

Podvodná jednání jsou v posledních letech jednou z nejrozšířenějších hospodářských trestných činností. Oproti charakteristice trestného činu podvodu se trestného činu úvěrového podvodu podle § 211 trestního zákoníku dopustí ten, kdo při sjednávání úvěrové smlouvy či v žádosti o poskytnutí subvence nebo dotace uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí. U trestného činu podvod je jako forma zavinění implicitně vyjádřen úmysl.

Zákon č. 40/2009 Sb. Podvod specifikuje následovně:

„ § 209 Podvod

(1) Kdo sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 a byl-li za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.

(3) Odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 větší škodu.

(4) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny,
- b) spáchá-li takový čin jako osoba, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného,
- c) spáchá-li takový čin za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, za živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek, nebo
- d) způsobí-li takovým činem značnou škodu.

(5) Odnětím svobody na pět až deset let bude pachatel potrestán,

- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu velkého rozsahu, nebo
- b) spáchá-li takový čin v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání trestného činu vlastizrady (§ 309), teroristického útoku (§ 311) nebo teroru (§ 312).

(6) Příprava je trestná.“⁸

„ § 211 Úvěrový podvod

(1) Kdo při sjednávání úvěrové smlouvy nebo při čerpání úvěru uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.

(2) Stejně bude potrestán, kdo bez souhlasu věřitele, v nikoli malém rozsahu, použije prostředky získané účelovým úvěrem na jiný než určený účel.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 a byl-li za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.

⁸ Trestní zákoník č. 40/2009, § 209

(4) Odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 větší škodu.

(5) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny,
- b) spáchá-li takový čin jako osoba, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného, nebo
- c) způsobí-li takovým činem značnou škodu.

(6) Odnětím svobody na pět až deset let bude pachatel potrestán,

- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 škodu velkého rozsahu, nebo
- b) spáchá-li takový čin v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání trestného činu vlastizrady (§ 309), teroristického útoku (§ 311) nebo teroru (§ 312).

(7) Příprava je trestná.⁹

Z nálezu ústavního soudu – č. I. ÚS 631/05 :

„Má-li v testu proporcionality obstát trestní stíhání úvěrového podvodu dle § 250b tr. zák., u něhož se v odstavci 1 nevyžaduje vznik škody, pak musí orgány činné v trestním řízení pečlivě zkoumat, zda uvedení nepravdivého údaje bylo v objektivní poloze vůbec způsobilé ohrozit zájem chráněný trestním zákonem, a to jak z hlediska reálného vlivu nepravdivého údaje na úvahu poskytovatele úvěru o návratnosti půjčených peněz, tak z hlediska výše reálně hrozící škody, kde je třeba odlišovat podnikatelské a spotřebitelské úvěry. Zdrženlivost je namístě zejména tam, kde měl následný úvěrový vztah

⁹ Trestní zákoník č. 40/2009 , § 211

standardní průběh, úvěr byl řádně splácen, a kde tedy obavy vyjádřené v hrozbě trestněprávního postihu vůbec nenašly naplnění.“¹⁰

Z Usnesení Nejvyššího soudu 3Tdo 460/2010:

„Za škodu způsobenou trestným činem úvěrového podvodu podle § 250b TZ (ve znění účinném do 31. 12. 2009, od 1. 1. 2010 podle § 211 TZ) není možné bez dalšího považovat částku, kterou věřitel poskytl dlužníkovi na podkladě úvěrové smlouvy. Proto je povinností orgánu činného v trestním řízení zabývat se i dalšími okolnostmi, které mají význam pro určení výše škody. Jedná se zejména o zjištění k dosavadnímu průběhu úvěrového vztahu, jakož i k tomu, jakými prostředky a v jakém rozsahu byl takový vztah zajištěn. Škodou tak může být toliko částka, která se rovná rozdílu mezi poskytnutými peněžními prostředky a hodnotou zajištění úvěru, resp. i výší již uhrazených peněžních prostředků.“¹¹

Z Usnesení Nejvyššího soudu :

„Splnění dluhu s velkým časovým odstupem poté, co pachatel v žádosti o úvěr uvedl nepravdivé údaje, nevylučuje jeho trestní odpovědnost za trestný čin úvěrový podvod podle § 250b odst. 1, odst. 4 písm. b) TZ [ve znění účinném do 31. 12. 2009, od 1. 1. 2010 podle § 211 odst. 1, odst. 5 písm. c) TZ].“¹²

¹⁰ Z nálezů Ústavního soudu – č. I. ÚS 631/05

¹¹ Z usnesení Nejvyššího soudu – 3Tdo 460/2010

¹² Z Usnesení Nejvyššího soudu 7Tdo 840/2011

3.2. Skutková podstata trestného činu

Základem trestní odpovědnosti podle českého trestního práva je pouze trestný čin. Skutková podstata je jedním z formálních znaků trestného činu, kterou rozumíme souhrn znaků, kterými se od sebe odlišují jednotlivé trestné činy. Znaky skutkové podstaty jsou uvedeny ve zvláštní části trestního zákoníku. Privilegovanou skutkovou podstatou rozumíme spáchání trestného činu za takových okolností při jejichž splnění trestní zákoník stanoví mírnější trest, než který může být uložen pro základní skutkovou podstatu, kvalifikovanou skutkovou podstatou naopak stanoví přísnější trest, než který může být uložen základní skutkovou podstatou. Kvalifikované skutkové podstaty jsou stanoveny pro většinu trestných činů, v některých případech i ve více stupních podle závažnosti. Obligatorní znaky skutkové podstaty trestného činu jsou objekt a objektivní stránky - jednání, následek a příčinný vztah mezi jednáním a následkem, fakultativními - čas, předmět útoku a účinek.¹³

3.3. Objekt

Objektem trestného činu jsou společenské vztahy a zájmy. Trestní právo má subsidiární charakter, neboť chrání společenské vztahy, zájmy a hodnoty, které již jsou chráněny jinými odvětvími platného práva (např. právem obchodním, občanským, rodinným aj.) Trestní právo má být nejkrajnějším prostředkem (Ultima ratio) jak pro zákonodárce, tak i pro orgány aplikující trestní právo.

3.3.1. Objekt trestného činu Podvod

Skutkovou podstatu trestného činu podvod dle § 209 odst. 1 trestního zákoníku naplní ten „Kdo sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou.“¹⁴

¹³ František Novotný, Josef Souček a kolektiv, Trestní právo hmotné, 3. rozšířené vydání, 2010

¹⁴ Trestní zákoník č. 40/2009, § 209

Objektem trestného činu je zde cizí majetek a to bez ohledu na druh a formu vlastnictví, přičemž majetkem rozumíme souhrn všech majetkových hodnot, tedy věcí, pohledávek a jiných práv a penězi ocenitelných hodnot. „Zvláštním druhem majetku je například obchodní majetek podnikatele, který je fyzickou osobou nebo právnické osoby ve smyslu § 6 odstavec 1 Obchodního zákoníku, anebo podnik ve smyslu § 5 Obchodního zákoníku, který je podle zákonného vymezení věcí hromadnou, a na jeho právní poměry se tak použijí ustanovení o věcech v právním smyslu.“¹⁵

Ustanovením o trestném činu podvodu je chráněn cizí majetek jako celek, což neznamena, že každým trestným činem bude majetek poškozeného dotčen ve svém celku, ale naopak bude zpravidla dotčena pouze jeho část, konkrétní věc či pohledávka nebo právo.¹⁶

3.3.2. Objekt trestného činu Úvěrový podvod

Skutkovou podstatu trestného činu úvěrový podvod dle ustanovení § 211 odstavec 1 trestního zákoníku naplní ten: „Kdo při sjednávání úvěrové smlouvy nebo při čerpání úvěru uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí.“¹⁷

Objektem trestného činu je jako u podvodu cizí majetek, avšak trestně právní ochrana je poskytována majetkovým právům a vztahům v užším rozsahu sjednávání úvěrových smluv včetně jejich účelového určení, tedy cizí majetek. Ustanovení chrání především poskytovatele úvěrů, kterým poskytuje jistotu, že při rozhodování o poskytnutí úvěru vycházejí z podkladů, které odrážejí skutečnou situaci žadatele a to zejména situaci finanční.¹⁸

¹⁵ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421, Komentář. 1. Vydání, Praha: C.H. Beck 2010 (s.1852)

¹⁶ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421, Komentář. 1. Vydání, Praha: C.H. Beck 2010 (s.1852)

¹⁷ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421, Komentář. 1. Vydání, Praha: C.H. Beck 2010 (str.1849)

¹⁸ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421, Komentář. 1. Vydání, Praha: C.H. Beck 2010

Trestný čin Úvěrového podvodu obsahuje dvě samostatné skutkové podstaty, přičemž v první z nich pachatel při sjednání úvěrové smlouvy nebo při čerpání úvěru uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí, skutková podstata je obsažena v prvním odstavci § 211 trestního zákoníku. Tato skutková podstata poskytuje ochranu majetku a majetkových práv věřitelů, rovněž tak ochranu dlužníků v souvislosti s řádným sjednáváním úvěrových smluv a čerpáním úvěru, v druhé skutkové podstatě pachatel bez souhlasu věřitele, v nikoli malém rozsahu, použije prostředky získané účelovým úvěrem na jiný než určený účel, což je obsaženo v odstavci druhém § 211 trestního zákoníku. Objektem je tu ochrana majetkových zájmů věřitelů, kteří poskytují plnění vázané na určitý účel vymezený v úvěrové smlouvě před jeho zneužíváním na jiný účel, který obvykle nezaručuje návratnost poskytnutých finančních prostředků, v konečném důsledku je tedy objektem rovněž cizí majetek.¹⁹

3.4. Úvěrová smlouva

„Úvěrovou smlouvu neboli smlouvu o úvěru upravují ustanovení § 497–507 Obchodního zákoníku, jako tzv. absolutní obchod, což znamená, že touto právní úpravou se bude takový závazkový vztah řídit vždy a v celém rozsahu bez ohledu na povahu účastníků úvěrové smlouvy (§ 261 odst. 3 písmeno d) Obchodního zákoníku), a proto nezáleží na tom, zda je úvěr poskytován pro podnikatelské účely nebo pro účely jiné, např. jako tzv. spotřebitelský úvěr za podmínky, že je poskytován ve smyslu § 497 a následujících Obchodního zákoníku. Takovou smlouvou se ve smyslu § 497

¹⁹ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421, Komentář. 1. Vydání, Praha: C.H. Beck 2010

Obchodního zákoníku zavazuje věřitel, že na požádání dlužníka poskytne v jeho prospěch peněžní prostředky do určité částky, a dlužník se zavazuje poskytnuté peněžní prostředky vrátit a zaplatit úroky.²⁰

Smlouva o úvěru je smlouvou konsenzuální, přičemž pro její vznik postačí dohoda alespoň o podstatných náležitostech ve smyslu § 269 odstavec 1 Obchodního zákoníku, tedy o závazku jedné strany poskytnout na žádost druhé strany finanční prostředky v její prospěch a dále o určení výše peněžních prostředků a o závazku na straně druhé vrátit poskytnuté peněžní prostředky a zaplatit z nich úroky. Tato smlouva na rozdíl od smlouvy o půjčce dle § 657 Občanského zákoníku nevyžaduje, aby k poskytnutí finančních prostředků skutečně došlo. Odlišností je také skutečnost, že jejím předmětem mohou být pouze peněžní prostředky, přičemž dle smlouvy o půjčce je možné přenechat jakékoli druhově určené věci. Smlouva o půjčce na rozdíl od úvěrové smlouvy rovněž neobsahuje závazek zaplatit za poskytnuté peněžní prostředky úroky, neboť ve smlouvě o půjčce se úroky hradí pouze v případě, že tyto byly dohodnuty. Úvěrový podvod ve smyslu § 211 trestního zákoníku se tak na základě těchto skutečností vztahuje pouze na sjednávání úvěrové smlouvy, nikoliv však na smlouvu o půjčce, kde se uplatňuje obecná skutková podstata podvodu dle ustanovení § 209 trestního zákoníku. Trestní odpovědnost podle § 211 trestního zákoníku tak může vzniknout pouze v návaznosti na smlouvu o úvěru.²¹

3.5. Objektivní stránka trestného činu podvod a úvěrový podvod

Objektivní stránka trestného činu podvod podle § 209 trestního zákoníku spočívá v tom, že pachatel jiného uvede v omyl, využije něčího omylu, nebo zamlčí podstatné skutečnosti, v důsledku čehož způsobí na cizím majetku

²⁰ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421, Komentář. 1. Vydání, Praha: C.H. Beck 2010 (str.1899)

²¹ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421, Komentář. 1. Vydání, Praha: C.H. Beck 2010

škodu uvedení v omyl, využití omylu, případně zamlčení podstatných skutečností může směřovat jak vůči poškozenému, tak vůči jiné osobě. Omylem rozumíme rozpor mezi představou a skutečností a uvedení v omyl představuje jednání, kterým pachatel předstírá okolnosti, které jsou v rozporu se skutečným stavem věci.²²

Objektivní stránka trestného činu úvěrový podvod spočívá v tom, že pachatel při sjednávání úvěrové smlouvy nebo při čerpání úvěru uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí, nebo použije prostředky získané účelovým úvěrem na jiný než určený účel. Podstatnými skutečnostmi se rozumí všechny skutečnosti, které jsou rozhodující nebo podstatné pro rozhodnutí při poskytování úvěru.²³ „Za nepravdivé údaje se považují takové údaje, jejichž obsah vůbec neodpovídá skutečnému stavu, o němž je podávána informace, a to byť jen o některé důležité skutečnosti rozhodné pro uzavření úvěrové smlouvy. Za hrubě zkreslené údaje se považují takové údaje, které mylně nebo neúplně informují o podstatných a důležitých okolnostech pro uzavření úvěrové smlouvy. Podstatné údaje zamlčí ten, kdo neuvede při sjednávání úvěrové smlouvy jakékoliv údaje, které jsou rozhodující nebo zásadní pro její uzavření, tedy takové údaje, které by vedly, pokud by byly druhé straně známy, k tomu, že úvěrová smlouva by nebyla uzavřena, anebo by uzavřena byla, ale za podstatně méně výhodných podmínek pro tu stranu, která tyto údaje zamlčela. Důležité je přitom uvedení nepravdivých nebo hrubě zkreslených údajů nebo jejich zamlčení pachatelem, a proto není třeba prokazovat, že druhá strana jednala v omylu, tedy že uvedené skutečnosti jí nebyly známy.“²⁴

U skutkové podstaty trestného činu úvěrový podvod dle § 211 odstavec 1 trestního zákoníku se nevyžaduje, aby úvěrovým podvodem byla způsobena

²² Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421, Komentář. 1. Vydání, Praha: C.H. Beck 2010

²³ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421, Komentář. 1. Vydání, Praha: C.H. Beck 2010

²⁴ <http://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/uverovy-podvod-26163.htm>

škoda, nebo aby úmysl pachatele směřoval ke způsobení škody. K trestnosti podle základních skutkových podstat postačí, že pachatel uvede nepravdivé informace, nebo takové informace zatají či hrubě zkreslí nebo použije úvěr na jiný než určený účel.²⁵

3.5.1. Objektivní stránka trestného činu podvod může být v praxi naplněna následovně :

Dne 1.1.2011 se A.B. dostavil na pobočku společnosti Komerční banky a.s. (dále jen KB a.s.) , kde se společností uzavřel smlouvu o poskytnutí úvěru na finanční hotovost ve výši 150.000 Kč. Při sepisování smlouvy s pracovníkem společnosti KB a.s. uvedl do kolonky adresy zaměstnavatele společnost Securita s.r.o., Praha 8 a výši čistého měsíčního příjmu 15.000 Kč (kde skutečně pracoval a příjem měl). Jmenovaný při uzavírání smlouvy, však pracovníkovi banky neuvedl, že již jeden úvěr má, kdy částka na splacení již poskytnutého úvěru činí 6.000,-Kč měsíčně. Jmenovaný tak uzavíral úvěr u Komerční banky již s vědomím, že vzhledem ke svým současným výdajům nebude schopen tento úvěr řádně hradit. Společnost KB a.s. jej na základě jím uvedených údajů ve smlouvě vyhodnotila jako bonitního klienta a poskytla mu plnění týž den na přepážce v hotovosti. A.B. splátky vyplývající ze smlouvy se společností KB a.s. nehradil. Společnost jej několikrát vyzvala k úhradám, na které nereagoval. Společnost KB a.s. podala na A.B. trestní oznámení pro podezření ze spáchání trestného činu podvod.

Subjektivní stránka tohoto trestného činu vyžaduje úmyslné jednání pachatele. To znamená, že se u tohoto trestného činu vyžaduje a je nutné prokázat úmyslné jednání pachatele. Pachatel již v době uzavření půjčky uvedl pracovníka KB a.s. v omyl tím, že neuvedl všechny své závazky, ačkoliv věděl, že předmětný úvěr nebude vzhledem k této skutečnosti schopen hradit. Tímto svým úmyslným jednáním se ke škodě jiného obohatil tím, že ho uvedl v omyl.

²⁵ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421, Komentář. 1. Vydání, Praha: C.H. Beck 2010

Pachatelem může být v zásadě kdokoliv, ale je to vždy fyzická osoba, která vyvolala nebo využila omylu jiné osoby, popř. jí zamlčela podstatné skutečnosti, přičemž v důsledku dispozice oklamané osoby došlo ke škodě a obohacení pachatele nebo jiné osoby.

Příklad:

Při podání vysvětlení podezřelý A.B. uvedl, že smlouvu o půjčce se společností K.B. a.s. uzavíral s tím, že nebude dohodnuté splátky vyplývající ze smlouvy hradit, protože mu byla známa skutečnost, že na to nemá finanční prostředky. Potřeboval peníze, které se rozhodl získat uzavřením smlouvy o půjčce. Do smlouvy záměrně neuvedl fakt, že již jednu půjčku má u společnosti GE Money, tedy sebe obohatil tím, že uvedl někoho v omyl nebo zamlčel podstatné skutečnosti (v daném případě již poskytnutou půjčku od jiné banky), protože mu bylo známo, že by s ním na základě této informace společnost KB a.s. smlouvu neuzavřela a on by potřebné peníze nezískal.

Dle ustanovení § 209 odstavec 1,3 trestního zákoníku skutkovou podstatu trestného činu naplní ten, „kdo sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl“²⁶. A.B. zamlčel podstatný údaj, další půjčku o které mu bylo známo, že tuto není schopen splácet, tedy naplnil skutkovou podstatu tohoto trestného činu.

3.5.2. Objektivní stránka trestného činu úvěrový podvod může být v praxi naplněna následovně :

R.L. se dne 1.1.2011 dostavil na pobočku Komerční banky a.s. (dále jen KB a.s.) na Praze 9 za účelem uzavření úvěrové smlouvy na poskytnutí finanční hotovosti ve výši 150.000,-Kč. K žádosti o úvěr doložil potvrzení zaměstnavatele u společnosti Albert na pozici skladník s čistým měsíčním příjmem ve výši 15.000,-Kč. Na základě těchto skutečností byla jmenovanému poskytnuta finanční hotovost s měsíční splátkou ve výši 5.000,-Kč. R.L. od

²⁶ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421, Komentář. 1. Vydání, Praha: C.H. Beck 2010 (str.1849)

počátku půjčku nesplácel a proto byl několikrát vyzván písemnou formou, avšak nereagoval. Komerční banka následně na jmenovaného podala trestní oznámení. Prověřením oznámení bylo následně zjištěno, že v uvedené společnosti nebyl jmenovaný nikdy zaměstnán a od této nepobíral žádný plat.

V úředním záznamu o podaném vysvětlení R.L. uvedl, že předmětný úvěr skutečně uzavřel. Finanční hotovost potřeboval na náklady spojené s vycestováním do ciziny. V době uzavírání smlouvy nebyl zaměstnaný a nepobíral žádný plat a potvrzení o zaměstnání a výši příjmu si sehnal přes známého. Toto potvrzení doložil při žádosti o úvěr s vědomím, že je nepravdivé a že předmětný úvěr nebude schopen splácet, svým jednáním tak R.L. naplnil skutkovou podstatu trestného činu úvěrový podvod dle ustanovení § 211 odstavec 1, 4 trestního zákoníku.

Rozdíl mezi úvěrovým podvodem a podvodem je zde naplněn tím, že A.B. uvedl pracovníka v omyl na základě nepravdivých informací, tedy „sebe nebo jiného obohatil tím, že uvedl někoho v omyl, využil něčího omylu nebo zamlčel podstatné skutečnosti“²⁷, avšak se nejednalo o hrubě zkreslené údaje. V případě, že by A.B. uvedl všechny skutečnosti je pravděpodobné, že by mu banka půjčku přesto poskytla, avšak za jiných podmínek na rozdíl od R.L. tedy A.B. svým jednáním nenaplnil skutkovou podstatu úvěrového podvodu. R.L. uvedl nepravdivé údaje o svém zaměstnání v kterém nikdy zaměstnán nebyl, tedy při sjednávání úvěrové smlouvy uvedl nepravdivé údaje a naplnil tak skutkovou podstatu trestného činu úvěrový podvod.

3.6. Účelovost úvěru

Z ustanovení § 211 ze znění odstavce 2 vyplývá, že tato skutková podstata se vztahuje pouze k účelovým úvěrům. Pokud není ve smlouvě o úvěru výslovně stanoveno jinak, dlužník může peněžní prostředky získané od

²⁷ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421, Komentář. 1. Vydání, Praha: C.H. Beck 2010 (str.1849)

věřitele použít na jakýkoli účel dle svého uvážení. Omezení tedy může vyplynout z úvěrové smlouvy, toto však musí být v úvěrové smlouvě výslovně stanoveno. Použitím prostředků získaných účelovým úvěrem rozumíme vlastní spotřebování peněžních prostředků, poté co byly vyčerpány, na jiný než v úvěrové smlouvě určený účel. V praxi tedy může být objektivní stránka naplněna tím, že osoba uzavře účelový úvěr na nákup konkrétního vozidla, avšak následně finanční prostředky použije na náklady spojené s provozem domácnosti.²⁸

3.7. Subjekt

Pachatelem trestného činu podvod dle ustanovení § 209 trestního zákoníku může být kterákoli fyzická osoba, která vyvolala nebo využila omylu jiné osoby, případně zamlčela podstatné skutečnosti v důsledku čehož se obohatila, rovněž tak u trestného činu úvěrový podvod dle ustanovení § 211 trestního zákoníku může být subjektem – pachatelem při sjednávání úvěrové smlouvy kdokoli z jejich účastníků, přičemž za pachatele považujeme pouze smluvní stranu, ostatní osoby mohou být v postavení účastníka ve smyslu ustanovení § 24 trestního zákoníku, kdy účastník na dokonaném trestném činu nebo jeho pokusu se podílí tak, že spáchání trestného činu zosnoval nebo řídil, vzbudil v jiném rozhodnutí spáchat trestný čin nebo umožnil nebo usnadnil jinému spáchání trestného činu zejména pak opatřením prostředků, odstraněním překážek, v případě úvěrového podvodu např. poskytnutí nepravdivého potvrzení o zaměstnání či nepravdivého potvrzení o výši příjmu.²⁹

Judikát k trestnému činu podvod spáchaný pomocí :

„Jestliže pachatel přispěl svou činností ke spáchání trestného činu podvodu hlavního pachatele tím, že mu předal osobní údaje a kopie dokladů

²⁸ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421, Komentář. 1. Vydání, Praha: C.H. Beck 2010

²⁹ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421, Komentář. 1. Vydání, Praha: C.H. Beck 2010

poškozených v úmyslu vylákat finanční prostředky, naplňuje takové jeho jednání znaky účastenství ve formě pomoci k citovanému trestnému činu podle § 10 odst. 1 písm. c) trestního zákona [ve znění účinném do 31. 12. 2009, od 1. 1. 2010 podle § 24 odst. 1 písm. c) trestního zákoníku]. V závislosti na konkrétních skutkových okolnostech je proto vyloučeno posoudit popsané jednání jako spolupachatelství ve smyslu § 9 odst. 2 trestního zákona (ve znění účinném do 31. 12. 2009, od 1. 1. 2010 podle § 23 trestního zákoníku) na uvedeném trestném činu.“³⁰

3.7.1. Subjektivní stránka

„Zavinění v právu je subjektivní vztah (vůle, vědomí nebo nedbalost) osoby k předpokládaným nebo možným následkům nebo zakázanosti jejího jednání, jímž je někomu způsobena újma nebo které je protiprávní. Ve vztahu k trestnímu právu zavinění tvoří součást tzv. subjektivní stránky trestného činu, tedy trestní odpovědnosti, která je dále podmíněna například věkem a přičetností.“³¹

Ke spáchání trestného činu podvod dle ustanovení § 209 trestního zákoníku je po subjektivní stránce potřeba zavinění. Trestný čin úvěrový podvod dle ustanovení § 211 trestního zákoníku je rovněž úmyslný trestný čin. Pokud pachatel úmyslně uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nezáleží na tom, zda poskytnutý úvěr řádně splácí a škoda tak věřiteli nevznikne. V tomto případě je třeba náležitě zvažovat povahu a závažnost trestného činu ve smyslu § 39 odst. 1,2 trestního zákoníku při stanovení trestu, případně zvážení použití zásady subsidiarity trestní represe ve smyslu ustanovení § 12 odstavec 2 trestního zákoníku a principu *Ultima ratio* z něj vyplívající. Pokud pachatel použije účelově poskytnuté prostředky na jiný účel,

³⁰ Usnesení nejvyššího soudu, Tdo 4/2011-25

³¹ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Zavin%C4%9Bn%C3%AD>

než je uvedeno v úvěrové smlouvě se souhlasem věřitele, nedopouští se trestného činu úvěrový podvod dle ustanovení § 211 trestního zákoníku.³²

Z Usnesení nejvyššího soudu 7Tdo 646/2010:

„U trestného činu úvěrového podvodu podle § 250b odst. 1 TZ (ve znění účinném do 31. 12. 2009, od 1. 1. 2010 podle § 211 odst. 1 TZ), na rozdíl od obecného podvodu podle § 250 TZ (ve znění účinném do 31. 12. 2009, od 1. 1. 2010 podle § 209 TZ) není z hlediska subjektivní stránky nutné, aby pachatel jako u obecného podvodu jednal od počátku (již v době uzavírání smluv) s úmyslem obohatit se, resp. s vědomím, že úvěr nebude splácet. Podstatné je, že pachatel úmyslně při sjednávání úvěrové smlouvy uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí. Za neopodstatněnou lze proto považovat námitku obviněného, v níž s poukazem na dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu uvedl, že v době uzavírání smluv nepředpokládal svou neschopnost splatit celou úvěrovou částku.“³³

3.8. Předčasně dokonáný trestný čin

Skutková podstata trestného činu úvěrový podvod podle § 250b trestního zákona účinného do 31.12.2009, nyní § 211 trestního zákoníku, byla do kodexu zakomponována s účinností od 1.1.1998. Jde o speciální skutkovou podstatu ve vztahu k trestnému činu podvod podle § 250 trestního zákona, nyní § 209 trestního zákoníku. Na rozdíl od podvodu podle § 209 trestního zákoníku je ustanovení trestného činu úvěrový podvod dle ustanovení § 211 trestního zákoníku v první základní skutkové podstatě konstruováno jako **tzv. předčasně dokonáný delikt**, jako zvláštní forma přípravy, kdy se k trestnosti explicitně nevyžaduje naplnění znaku skutkové podstaty uvedení v omyl, ani využití omylu

³² http://pravniradce.ihned.cz/c4-10066260-51333990-F00000_detail-k-trestnym-cinum-proti-majetku-v-novem-trestnim-zakoniku-1-cast

³³ Usnesení nejvyššího soudu, 7Tdo 646/2010

(jako u klasického podvodu podle § 209 trestního zákoníku), ale postačí již samo uvedení nepravdivého nebo hrubě zkresleného údaje při sjednávání úvěrové smlouvy. Ve srovnání s podvodem podle § 209 trestního zákoníku se u úvěrového podvodu nevyžaduje způsobení škody, dokonce se nevyžaduje ani úmysl takovou škodu způsobit nebo obohatit sebe nebo jiného.

4. Zásada speciality mezi podvodem a úvěrovým podvodem

„Jednočinný souběh trestného činu úvěrového podvodu podle § 211 trestního zákoníku s trestným činem podvodu podle § 209 trestního zákoníku je vyloučen, neboť trestný čin úvěrového podvodu podle § 211 trestního zákoníku je ve vztahu speciality k tomuto trestnému činu.“³⁴

Ustanovení § 211 trestního zákoníku uvádí výslovně jen úvěrové smlouvy, nelze ho tak vztáhnout na podvodné jednání vztahující se k půjčce (srov. § 657 a násl. Obč.z.), zde se pak uplatňuje § 209 trestního zákoníku.

Poměr podvodu a úvěrového podvodu je nutno posuzovat tak, že porovnáme množiny znaků jednotlivých skutkových podstat tam, kde se tyto podstaty překrývají a jde zde tedy o průnik takových množin. Následně musíme posuzovat zvláště úvěrový podvod podle § 211 odstavec 1 trestního zákoníku, kde se množina znaků obecného podvodu dle ustanovení § 209 trestního zákoníku "uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti"³⁵ překrývá s množinou znaků "uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí."³⁶

K naplnění skutkové podstaty úvěrového podvodu není zapotřebí žádných dalších znaků, avšak pro dokonání podvodu dle ustanovení § 209 trestního zákoníku je zapotřebí, aby k jednání došlo i tak, že "pachatel sebe nebo jiného obohatí ke škodě cizího majetku."³⁷ „Z toho vyplývá, že tam, kde lze prokázat úmysl obohatit se ke škodě cizího majetku již při sjednávání úvěrové smlouvy či žádosti o poskytnutí subvence nebo dotace na základě nepravdivých, hrubě zkreslených nebo zamlčených údajů, je třeba toto jednání posoudit podle ustanovení § 209 odst. 1 tr. zákoníku o podvodu, neboť ony

³⁴ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421, Komentář. 1. Vydání, Praha: C.H. Beck 2010 (str.1908)

³⁵ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421, Komentář. 1. Vydání, Praha: C.H. Beck 2010 (str.1849)

³⁶ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421, Komentář. 1. Vydání, Praha: C.H. Beck 2010 (str. 1896)

³⁷ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421, Komentář. 1. Vydání, Praha: C.H. Beck 2010 (str.1849)

znaky "navíc", tzn. úmysl obohatit se ke škodě cizího majetku zakládají vztah speciality, proto je úvěrový podvod podle § 211 odst. 1 tr. zákona vyhrazen jen pro ty případy, kdy úmysl obohatit se ke škodě cizího majetku není dán.³⁸

„ Tam, kde takový úmysl existuje, resp. je prokázán, je nutné věc kvalifikovat podle té skutkové podstaty, která zahrnuje více znaků, tedy podle § 209 trestního zákoníku i tehdy, jestliže podvodné jednání spočívalo v uvedení nepravdivých nebo zkreslených skutečností při sjednávání úvěrové smlouvy nebo v žádosti o poskytnutí subvence nebo dotace.³⁹ „

Samostatnou skutkovou podstatou je použití úvěru, subvence nebo dotace na jiný než určený účel bez souhlasu věřitele nebo jiné oprávněné osoby. K takovému jednání může dojít až poté, co byly úvěr, subvence nebo dotace poskytnuty. V případě, že by pachatel tohoto jednání měl v úmyslu použít tyto prostředky na jiný než sjednaný účel již v době, kdy o prostředky žádal či sjednával úvěrovou smlouvu, naplňovalo by jeho jednání znaky skutkové podstaty podle § 211 odstavec 1 trestního zákoníku, neboť zatajení tohoto úmyslu by bylo uvedením nepravdivých nebo hrubě zkreslených údajů nebo zamlčením podstatných údajů, trestný čin podle § 211 odstavec 1 trestního zákoníku by tedy byl již dokonán a skutečná realizace tohoto předsevzatého úmyslu by byla z tohoto hlediska již jen dokončením trestného činu podle § 211 odst. 1 trestního zákoníku, zde však za předpokladu, že by nebyl dán úmysl obohatit se ke škodě cizího majetku.

„Pokud úmysl použít tyto prostředky v rozporu se sjednaným účelem pojal později, je jeho jednání možno postihnout výlučně jen podle § 211 odstavec 2 trestního zákoníku, neboť v takovém případě je tato skutková podstata speciální jak ve vztahu k § 211 odst. 1 trestního zákoníku, tak samozřejmě i k obecnému podvodu podle § 209 odst. 1 trestního zákoníku. „Kvalifikované případy způsobení nikoli malé škody, značné škody nebo škody

³⁸ <http://trestni.juristic.cz/489554/clanek/trz.html>

³⁹ <http://trestni.juristic.cz/489554/clanek/trz.html>

velkého rozsahu pak ve vztahu k základní skutkové podstatě podle § 209 odst. 1 trestního zákoníku bude možno spáchat jen z nedbalosti (§ 6 písm.a) tr. zák.), neboť pokud by v době jednání, naplňujícího tuto základní skutkovou podstatu dán úmysl způsobit škodu (která může zpravidla vzniknout jen obohacením pachatele nebo jiné osoby), šlo by o obecný podvod podle § 209 trestního zákoníku, ve vztahu k základní skutkové podstatě podle § 211 odstavec 2 trestního zákoníku, může být těžší následek zaviněn jak úmyslně, tak i z nedbalosti, neboť jde o skutkovou podstatu speciální.,⁴⁰

Z výkladového stanoviska Nejvyššího státního zastupitelství č. 15/2003 ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů ke vztahu ustanovení § 250 odstavec 1 trestního zákona účinného do 31.12.2009, nyní § 209 odstavec 1 trestního zákoníku a 250a odstavec 1 trestního zákona účinného do 31.12.2009, nyní § 210 trestního zákoníku a § 250b odstavec 1 trestního zákona účinného do 31.12.2009, nyní § 211 odstavec 1 trestního zákoníku vyplývá :

„Ustanovení o trestném činu pojistného podvodu podle § 250a trestního zákona (nyní § 210 trestního zákoníku) a ustanovení o trestném činu úvěrového podvodu podle § 250b trestního zákona (nyní § 211 trestního zákoníku) se při konkurenci s ustanovením § 250 trestního zákona (nyní § 209 trestního zákoníku) o trestném činu podvodu v rámci právního posouzení jednoho a téhož skutku (jednání) pachatele použijí přednostně (a to jak ve vztahu k základní, tak i kvalifikovaným skutkovým podstatám zmíněných trestných činů). Naplňuje-li tedy jednání pachatele znaky skutkových podstat obou těchto trestných činů, posoudí se jen podle ustanovení upravujícího některou z těchto dvou skutkových podstat a nikoli podle ustanovení § 250 trestního zákona účinného do 31.12.2009 (nyní § 209 trestního zákoníku) o trestném činu podvodu podle § 250 trestního zákona účinného do 31.12.2009 (nyní § 209 trestního zákoníku).“⁴¹

⁴⁰ <http://trestni.juristic.cz/489554/clanek/trz.html>

⁴¹ Výkladové stanovisko Nejvyššího státního zastupitelství, poř.č. 15/2003

Ustanovení o trestném činu úvěrového podvodu podle § 211 odstavec 1 trestního zákoníku je ve vztahu k ustanovení § 209 odstavec 1 trestního zákoníku o trestném činu podvodu ustanovením subsidiárním.

Dle výše uvedeného existují tedy dvě hlediska pro stanovení právní kvalifikace trestného činu podvod dle ustanovení § 209 trestního zákoníku a trestného činu úvěrový podvod dle ustanovení § 211 trestního zákoníku, kdy dle jednoho stanoviska se určení právní kvalifikace vyjma případu naplnění skutkové podstaty trestného činu úvěrový podvod dle ustanovení § 211 odstavec 1 trestního zákoníku, kde nemusí být způsobena škoda, řídí dle ustanovení § 209 trestního zákoníku, avšak dle stanoviska Nejvyššího státního zastupitelství naplňuje-li jednání pachatele znaky skutkových podstat obou těchto trestných činů řídí se určení právní kvalifikace dle ustanovení § 211 trestního zákoníku nikoliv dle ustanovení § 209 trestního zákoníku, v praxi je pak běžně používáno stanovení právní kvalifikace právě podle tohoto stanoviska Nejvyššího státního zastupitelství, kdy jednotlivé příklady jsou popisovány v kapitole 3.5.1. a 3.5.2., pokud tedy pachatel při sjednávání úvěrové smlouvy či při čerpání úvěru uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí, přičemž následně způsobí škodu, je již trestnost posuzována výhradně dle ustanovení § 211 trestního zákoníku.

5. Procesní aspekty trestního řízení ve věcech úvěrového podvodu a podvodu

Dle statistických údajů lze říci, že neustále stoupá počet zjištěných trestných činů podvodu a úvěrového podvodu, kdy na tomto se vysokou měrou podílí objasněnost a vyhledání podvodně uzavřených finančních půjček a úvěrů a to zejména u nebankovních sektorů.

Úvěrové podvody a podvody, které směřují do bankovního sektoru, vykazují vysokou míru latence a to zejména tam, kdy úvěr či půjčku získal podvodným jednáním dlouholetý klient banky, jež mu úvěr poskytla. V takových případech pak banky nemají zájem, aby se o tom policie a veřejnost dozvěděla a případné nedodržení podmínek, ke kterým se klienti zavázali řeší vlastními postupy a to i zejména z důvodu, že v mnoha případech bývají půjčky poskytnuty pracovníky banky, kteří svým nekvalifikovaným přístupem, neznalostí či dokonce úmyslně tuto trestnou činnost umožňují.

Největší procento podnětů pro zahájení úkonů trestního řízení ve smyslu ustanovení § 158 odstavec 3 trestního řádu přichází oznámením od poškozeného subjektu, tedy zejména od peněžních ústavů, úvěrových družstev či jiných společností, které poskytují různé druhy úvěrových produktů, v menším měřítku, ne však zanedbatelném je tato trestná činnost vyhledávána na základě operativních poznatků policistů. Oznámení o podezření ze spáchání trestného činu podvodu či úvěrového podvodu bývá podáváno zejména prostřednictvím právních oddělení a to ve chvíli, kdy se nepodařilo klienta přimět k zaplacení.

K řádnému a včasnému prověření a zadokumentování trestního oznámení případně operativně získaného poznatku musí policejní orgán trestní oznámení či získaný operativní poznatek řádně vyhodnotit s ohledem na jeho obsah a doložené listinné materiály. Dle ustanovení § 158 odstavec 1 trestního řádu je pak policejní orgán povinen učinit všechna potřebná šetření a opatření k odhalení skutečností, které nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin, zejména pak věnovat pozornost konkrétním potvrzením o zaměstnání a výši příjmu, případně potvrzením o pobírání sociálních dávek či důchodů, kdy je nutné prověřit jejich pravdivost. V případě, že nastanou skutečnosti důvodně nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin, policejní orgán musí neprodleně vypracovat záznam o zahájení úkonů trestního řízení, ve kterém uvede skutkové okolnosti, pro které řízení zahajuje a způsob jakým se o nich dozvěděl, opis záznamu pak musí zaslat do 48 hodin na příslušné Obvodní státní zastupitelství. Policejní orgán rovněž musí zvážit, zda nevyužít zásady Ultima ratio, kdy ochrana majetkových vztahů má být v první řadě uplatňována

prostředky občanského a obchodního práva a teprve tam, kde je taková ochrana neúčinná a kde porušení občanskoprávních vztahů svou intenzitou dosahuje zákonem předpokládaného stupně společenské nebezpečnosti, je na místě uvažovat o odpovědnosti trestní.

Po zahájení úkonů trestního řízení policejní orgán musí zajistit veškeré důkazy k řádnému objasnění věci, zejména pak zajistit účast podezřelého na úkonech trestního řízení, kdy je nutné počítat se všemi možnými variantami výpovědí podezřelého a následně přizpůsobit další postup prověřování, neboť podezřelý může trestnou činnost popírat, uvádět, že nevěděl, že se svým jednáním dopouští trestného činu, případně ve věci vůbec nevyprávět. Policejní orgán zejména pak vyžádá veškeré potřebné dokumenty k řádnému objasnění věci, kdy státní orgány, právnické a fyzické osoby jsou povinny vyhovět dožádáním orgánů činných v trestních řízeních při plnění jejich úkolů, což upravuje ustanovení § 8 odstavec 1 trestního řádu, zejména se jedná o vyjádření úřadů k vyplacení sociálních dávek, ke zprávě zaměstnavatele, zda podezřelý byl skutečně v této společnosti zaměstnán v době, kdy uzavíral smlouvu o úvěru. Dle ustanovení § 8 odstavec 2 trestního řádu pak může policejní orgán, je-li to nutné k řádnému objasnění věci prostřednictvím státního zástupce požadovat údaje, které jsou předmětem bankovního tajemství, což napomáhá odhalit skutečnou finanční situaci podezřelého, zejména pak v době spáchání trestného činu.

Majetkové trestné činy, zejména pak trestné činy podvod a úvěrový podvod, bývají páchany utajovaně a zůstávají často dlouhou dobu neodhaleny, často jde o trvalé nebo pokračující delikty a jejich vysoká latence je umožněna zejména skutečností, že se zpravidla neprojevují bezprostředně zjevnými následky. V některých případech nemusí být trestný čin úvěrového podvodu vůbec odhalen a to zejména tehdy, jestliže osoba, které byl poskytnut úvěr tento řádně hradí, ačkoliv v úvěrové smlouvě uvedla nepravdivé údaje, tento způsob páchaní lze pak odhalit zejména operativní činností policejních orgánů. Charakter trestných činů podvodů a úvěrových podvodů determinuje vysoké

požadavky na organizaci a plánování, neboť na spáchání trestného činu se může podílet i několik osob.⁴²

V případě, že prověřováním dle ustanovení § 158 trestního řádu bylo zjištěno a řádně odůvodněno, že došlo ke spáchání trestného činu a je-li dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba, policejní orgán neprodleně rozhodne o zahájení trestního stíhání konkrétní osoby jako obviněného dle ustanovení § 160 odstavec 1 trestního řádu, pokud není důvodu k postupu dle ustanovení § 159a odstavec 2,3 nebo § 159a odstavec 1 trestního řádu. Výrok usnesení musí obsahovat podrobný popis skutku, tak aby nemohl být zaměněn s jiným, v odůvodnění usnesení je třeba přesně označit skutečnosti, které odůvodňují závěr, že došlo ke spáchání trestného činu. Opis vypracovaného Usnesení o zahájení trestního stíhání je nutné doručit obviněnému a to nejpozději do prvního výslechu a do 48 hodin státnímu zástupci, případně obhájci pokud je tento ve věci ustanoven. Po doručení Usnesení obviněnému může být započat výslech obviněného, který se vyjádří ke všem skutečnostem, které jsou mu kladeny za vinu, není však povinen vypovídat. Pokud policejní orgán uzná vyšetřování za skončené a jeho výsledky postačují k podání obžaloby, umožní obviněnému, případně obhájci pokud je tento ve věci ustanoven, prostudovat spisový materiál a učinit návrhy na doplnění vyšetřování. Po skončení vyšetřování pak musí být spisový materiál s Návrhem na podání obžaloby předložen státnímu zástupci, který následně podá ve věci obžalobu.

⁴² František Novotný, Josef Souček a kolektiv, Trestní právo procesní, Plzeň 2009

6. Aktuální trendy, bankovní a nebankovní instituce

Trendy v bankovním marketingu spočívají zejména v rozšiřování služeb v souladu s přáním klientů. Telefonická call centra se stávají integrální součástí úsilí o zvýšení bankovních služeb, přičemž však klient preferuje spíše lidský kontakt se zaměstnancem banky. Banky posilují identitu svojí značky a snaží se zajistit, aby obchodní strategie banky byla shodná s každodenními marketingovými procesy a činnostmi. Banky se snaží potvrdit, že její sliby pod její značkou budou naplňovány.

Na dnešním dynamickém trhu mají klienti spoustu možností na výběr různých služeb od různých poskytovatelů. Důležitou otázkou je pak to, jak se klient rozhoduje, neboť mnohé banky nabízejí víceméně stejné produkty.

Obchodní strategií je tak zajistit co nejlepší služby zákazníkům a zároveň prezentace bankovních produktů nabízející bankou. Banky by také měly monitorovat a srovnávat své služby navzájem, aby tak mohly udržovat a zlepšovat svou konkurenci na trhu. Banky by se rovněž měly zajímat o názor svých zaměstnanců na poskytované produkty, neboť i tím může být ovlivněna jejich kvalita.⁴³

6.1. Bankovní instituce

Poskytování úvěru je jednou z hlavních činností bank, dle § 1 odst.1 písm.b) Bankovního zákona. Činnost bank je vyňata z režimu Živnostenského zákona. Smlouva o úvěru spadá mezi bankovní smlouvy, avšak poskytování úvěru překračuje hranice bankovních operací. Poskytování úvěru z vlastních finančních prostředků není právně vymezeno a nevyžaduje povolení České národní banky, pokud nejde o podnikatele, který je bankou. Přestože sjednání odměny za rezervování finančních prostředků je praktické především pro banky, případně pro družstevní záložny nevyklučuje se, že tak mohou postupovat i jiné subjekty, které poskytují buď v rámci své obchodní činnosti nebo jiné podnikatelské činnosti úvěr, nebo také subjekty, které nejsou podnikateli, avšak tak činí na základě smlouvy o úvěru. Ve vztahu k nim se tak pachatel rovněž může dopustit trestného činu úvěrového podvodu.

V praxi můžeme bankovní produkty, které prostřednictvím banky kryjí finanční potřeby svých klientů dělit do tří základních skupin:

a) **Peněžní úvěry** - představují skutečné poskytnutí likvidních peněz a to jak v hotovosti, tak v bezhotovostní podobě. Dlužník musí v dohodnuté lhůtě splatit přijatý úvěr včetně úroku.

Hlavními druhy těchto úvěrů pak jsou :

kontokorentní úvěr - jedná se o krátkodobý úvěr poskytovaný na běžném účtu tím způsobem, že zůstatek účtu může přecházet do debetu a jeho maximální

⁴³ www.bankovnictví.ihned.cz

výše je dána dohodnutým úvěrovým rámcem, klient platí za takto čerpané peněžní prostředky úrok.

eskontní úvěr - je rovněž krátkodobým úvěrem, který poskytuje banka klientovi prostřednictvím odkupu směnky před její splatností a za toto si sráží úrok za dobu eskontu do dne splatnosti směnky.

hypoteční úvěr - je poskytován na investice do nemovitosti na území České republiky, případně na její výstavbu či pořízení, charakteristickým rysem je tak zajištění zástavním právem na nemovitosti.

spotřební úvěr - je v podstatě jakýkoliv úvěr, který je poskytován soukromé osobě nebo domácnosti, případně na pokrytí jiných spotřebních výdajů. Spotřebitelský úvěr představuje v dnešní době v podstatě nejjednodušší formu, jak získat finanční prostředky na nejrůznější nákupy, neboť mnohdy umožňuje sjednání úvěru přímo v obchodě, kde zboží kupujeme.⁴⁴ Pokud se jedná o podvodné uzavírání spotřebitelských úvěrů, tak z praxe mohou říci, že počet podvodně uzavřených spotřebitelských úvěrů je mnohem menší než úvěry při kterých je poskytována finanční hotovost, neboť toto využívají většinou lidé sociálně slabší, drogově či jinak závislí, kteří potřebují vzhledem k své situaci spíše finanční prostředky v hotovosti.

b) **Závazkové úvěry a záruky** – klient nezíská přímo likvidní prostředky, ale pouze záruku banky, která se zavazuje splnit jeho úvazek, pokud tak klient sám neučiní.

c) **Alternativní formy financování** – klient získává finanční prostředky pouze za určitých specifických podmínek – např. faktoring – „smluvně sjednaný průběžný odkup krátkodobých pohledávek, které vznikly dodavateli v důsledku poskytnutí nezajištěného dodavatelského úvěru, přičemž faktoring plní funkci garanční, funkci úvěrování (předfinancování) a funkci správy pohledávek, popř. jiných služeb pro dodavatele. Finanční leasing je založen na tzv. dlouhodobém

⁴⁴ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421, Komentář. 1. Vydání, Praha: C.H. Beck 2010

pronájmu, který je upraven příslušnou smlouvou v rámci které vlastník převádí na uživatele v podstatě všechna rizika a výnosy. Nájemce by měl na základě uzavřené leasingové smlouvy pronajímateli na základě dohodnutých splátek uhradit pořizovací náklady předmětu i úrokové náklady z dané finanční transakce. V závěru transakce pak přechází vlastnictví na uživatele. Na rozdíl od úvěrové smlouvy, tedy nejsou poskytovány finanční prostředky, ale konkrétní věc, kdy nájemce není majitelem až do doby uhrazení poslední leasingové splátky. Nehrazení leasingových splátek tak přináší nájemci povinnost předmět leasingu vrátit, v případě, že tak neučiní je posuzována trestnost dle ustanovení § 206 trestního zákoníku. V současné době je na místo finančního leasingu více využíváno spíše spotřebitelského úvěru se sjednáním zajišťovacího převodu práva, neboť vlastnictví movité věci tak zůstává také u banky. Zajišťovací převod práva (§ 553 Obč.z.) může být použit pro zajištění závazku. Za účelem zajištění dlužník postupuje věřiteli nějaké své právo s podmínkou zpětného převodu práva při úhradě pohledávky. Zákon blíže nevymezuje, o jaké právo se může jednat.

Předmětem převodu může být pouze převoditelné právo dlužníka, které v době převodu existuje, např. vlastnické právo k movité věci. Věřitel může předmětnou věc užívat za předem písemně sjednaných podmínek až do doby než bude závazek dlužníka splněn. Tvoří-li předmět zajištění závazku vlastnictví k nemovitosti, je nutné provést vklad práva do katastru nemovitostí a tento přechod vlastnictví je předmětem daně z převodu nemovitostí. Je-li předmětem převodu pohledávka, pak dochází k změně v osobě věřitele, na rozdíl od situace, kdy je pohledávka předmětem zástavy.⁴⁵

Poskytování úvěru se v posledních letech stalo velkým fenoménem a spousta lidí se tak naučilo žít tzv. na dluh, ve spoustě případů však poskytování úvěrů zvyšuje procento páchané trestné činnosti, neboť toho využívají zejména lidé ve špatné finanční situaci, mnohdy bez práce a následně

⁴⁵ <http://www.bpx.cz/zajistovaci-prevod-prava/>

možnosti poskytnutý úvěr splácet a k získání úvěrů, tak využívají nepravdivých či hrubě zkreslených údajů či uzavírají úvěr s vědomím, že tento splácet nebudou. Vzhledem k tomu, že na dnešním trhu se vyskytuje mnoho bankovních i nebankovních institucí, které poskytují úvěry musí banky volit různé obchodní strategie k získání nových klientů, neboť mnohé banky nabízejí v podstatě stejné produkty. Důležitá je tedy kvalita služeb zákazníkům a prezentace bankovních produktů a služeb.⁴⁶

Společnosti poskytují velké a rozdílné množství různých finančních produktů a lákají své klienty zejména pomocí sdělovacích prostředků, přičemž některé z nich mají nejen lokální rozsah, ale i celorepublikovou působnou. Jedná se zejména o produkty s kratší dobou splatnosti a menším objemem finančních prostředků, avšak se zvýšenou cenou půjčky.

6.2. Nebankovní subjekty

Nebankovní subjekty mohou poskytovat úvěry na základě živnostenského oprávnění s předmětem podnikání poskytování úvěru. Nebankovní subjekty na tuto činnost nepotřebují povolení České národní banky. Kritika na poskytování této formy finančních prostředků přichází ze strany ekonomických expertů, samotných bank, finančních arbitřů a v neposlední řadě i organizací, které pomáhají lidem ve finanční tísní.

Řešením by bylo licenční řízení, v kterém by se prověřovalo zda subjekt, respektive lidé či firmy stojící za ním, mají k půjčování odborné znalosti a zkušenosti, zda neměli v minulosti problémy se zákonem nebo se nedopouštěli nekalých praktik.

Nebankovní sektor má rovněž dobře zmapovanou oblast poptávky po finančních produktech na trhu. Společnosti poskytují velké a rozdílné množství různých finančních produktů a lákají své klienty stejně jako bankovní sektory

⁴⁶Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421, Komentář. 1. Vydání, Praha: C.H. Beck 2010

pomocí sdělovacích prostředků a dostupných médií. Jedná se o produkty s kratší dobou splatnosti a menším objemem finančních prostředků, čímž se však zvyšuje cena půjček. V rámci splácení těchto půjček roste RPNS, do kterého jsou zahrnuty administrativní poplatky, různé formy pojištění, včetně nákladů spojených se zajištěním výběrů splátek osobně zástupci společnosti. RPNS je jedním z povinných ukazatelů, které ve smlouvě o spotřebitelském úvěru nesmí chybět, avšak jen podle tohoto údaje by žadatel neměl posuzovat výhodnost půjčky, zvláště pokud se jedná o půjčku kratší než jeden rok. Mezi další úskalí patří rozhodčí doložka, která tvoří součást smlouvy. Většina klientů, která ani neví, co tento pojem znamená, se svým podpisem automaticky vzdává řešit případný spor s věřitelem před soudem. Případ se tak dostane přímo k domluvenému rozhodci, který většinou rozhodne ve prospěch věřitele.

„Dnem 1.1.2011 nabyl účinnosti zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, který v § 1 Předmět úpravy zapracovává předpisy Evropských společenství a upravuje některá práva a povinnosti související s odloženou platbou, půjčkou, úvěrovou nebo jinou obdobnou finanční službou poskytovanou či přislíbenou spotřebiteli věřitelem nebo zprostředkovatelem.“⁴⁷

Z § 4 – 7 tohoto zákona vyplývá věřiteli informační povinnost vůči spotřebiteli mimo jiné ve věci RPNS, výpůjční úrokové sazbě, včetně údajů o platbách, celkové výši úvěru a době trvání úvěru. Věřitel je povinen tyto informace spotřebiteli poskytnout v písemné podobě nebo na trvalém nosiči v dostatečném předstihu před uzavřením smlouvy. Po dobu trvání smlouvy je povinen informovat o úvěru a každé změně úrokové sazby v předstihu před nabytím účinnosti.

Dále v § 9 ukládá věřiteli posoudit schopnost spotřebitele splácet smlouvu o úvěru, a to nejen na základě jím poskytnutých informací, ale i nahlédnutím do příslušných dostupných databází umožňujících posouzení

⁴⁷ z. č. 145/2010 Sb. O spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů

úvěruschopnosti spotřebitele. Novinkou je možnost spotřebitele odstoupit od smlouvy sjednané na spotřebitelský úvěr, a to bez udání důvodu do 14 dnů od uzavření. Dále zákon řeší roční procentní RPNS, výpověď u smlouvy o úvěru a její předčasné splacení. Tato vládní novela zákona o spotřebitelském úvěru dává „slušným“ klientům včas prohlédnou některé záležitosti smluvních ustanovení ve smlouvách o úvěru.⁴⁸

V současné době působí na našem celorepublikovém trhu tyto nebankovní subjekty :

Cetelem ČR

Cofidis

Diners Club Int.

Essox

GE Money Multiservis

Home Credit

Provident Financial

Profi Credit

Santander Consumer Finance a.s.

Mezi lokální subjekty patří například:

Smart Finance

Finpomoc

Domácí půjčky

KM servis

..

⁴⁸ z.č. 145/2010 Sb. O spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo poskytnout čtenářům komplexní charakteristiku skutkové podstaty trestného činu podvod a trestného činu úvěrový podvod tak, jak je vymezena v trestním zákoníku a zároveň zprostředkovat náhled na tuto problematiku z pohledu policejního orgánu a zároveň porovnat rozdíl mezi jednotlivými trestnými činy na jednotlivých příkladech z praxe.

Trendem současné doby je konzumní pojetí života, což sebou přináší touhu mít a vlastnit předměty módního trendu. Tento životní styl je však finančně náročný a pokud lidem chybí dostatek finančních prostředků jsou v podstatě nuceni žít na dluh. Pro sociálně slabé skupiny obyvatelstva se tak půjčky a úvěry na věci stávají pastí, která je hrozbou a dostává se do začarovaného kruhu zadluženosti. Na trhu je v dnešní době velké množství nebankovních subjektů, které ve snaze získat co nejvíce klientů nabízejí své služby masově a mnohdy tak poskytují půjčky na počkání, bez toho, aniž by byl klient řádně prověřen. Pachatelé tuto skutečnost velmi dobře znají a hojně tak využívají ve svůj prospěch, kdy pod vlivem tíživé finanční situace se i v podstatě slušný člověk stává pachatelem trestného činu podvodu či úvěrového podvodu, neboť lze velmi snadno přijít k finančním prostředkům, stačí jen „poupravit“ údaje ve smlouvě, navýšit své příjmy, uvést fiktivního zaměstnavatele či za úplatu sehnat takové potvrzení mnohdy v domnění, že tato skutečnost zůstane neodhalena.

Většinou lidem tak nedochází, jaké právní důsledky může jejich jednání přinášet, mnozí z nich si nejsou vědomi ani toho, že se svým jednáním mohou dopustit trestného činu. Pokud by se však zpřísnily podmínky uzavírání půjček a úvěrů je tak reálná šance snížit i procento kriminality, zejména pak u osob, které v podstatě na uzavírání podvodných úvěrových smluv vydělávají, a které díky nastaveným podmínkám pak mnohdy zůstávají neodhaleny.

Nebankovní subjekty svou činnost provádí na základě živnostenského zákona, tudíž se jedná o podnikání. V těchto případech by měly být kauzy řešeny dle občanského zákona nebo obchodního zákoníku jako porušení

smluvních podmínek a ustanovení. Mělo by se tak postupovat dle principu „Ultima ratio“, kdy i mnohé bankovní subjekty by zpřísnily své podmínky při uzavírání úvěrových smluv, neboť by předem nespolehaly na to, že policie bude případy neplatičů řešit a dlužnou částku tak v podstatě vymůže za ně. Dokud tak nebude docíleno toho, že důslednost ze strany poskytovatele bude rozhodovat o poskytnutí či neposkytnutí úvěrových produktů, nebude možno takto rozšířenou kriminalitu odstranit. Prevence by se tak měla zaměřit na důslednost poskytovatele a dobrou informovanost občanů a samotných klientů.

„V roce 2010 ve srovnání s rokem 2009 bylo v oblasti hospodářské kriminality zjištěno celkem 28.371 (-1.403) trestných činů a objasněno 13.382 (-524) trestných činů, což představuje mírné snížení nápadu i počtu objasněných skutků. Objasněnost zůstala téměř na stejné úrovni – 47,17 % (+0,46 %). Největší podíl na poklesu hospodářské trestné činnosti měl trestný čin úvěrový podvod. Bylo zjištěno 3.768 (-1.428) trestných činů úvěrového podvodu a objasněno bylo 2.984 (-924) těchto trestných činů.“⁴⁹

Ze statistických výkazů kriminality policejního prezidia ČR bylo zjištěno, že za období od 1.1.2011 do 31.8.2011 bylo na území hl.m. Prahy zjištěno celkem 3088 podvodů z toho 1850 v prověřování a 1577 trestných činů objasněno, 792 těchto trestných činů bylo spácháno recidivisty, 3 skutky mladistvými od 15 do 17 let a 3 skutky dětmi od 1-17 let. Celkem bylo pro tento trestný čin vyšetřováno 1719 pachatelů, z čehož 569 recidivistů a 472 žen.

Škody v korunách vzniklé touto trestnou činností činí 2.412 792,-Kč. U trestného činu úvěrový podvod bylo zjištěno celkem 2172 spáchaných skutků, objasněno 1561 skutků, recidivisty bylo spácháno 667 skutků. Celkem bylo pro

⁴⁹ Ze zprávy o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR v roce 2010 ve srovnání s rokem 2009, Příloha č. 1 k č. j. PPR-26100-1/ČJ-2010-0099KA

tento trestný čin 1944 osob, 611 recidivistů, 717 žen. Celková škoda za uvedené období v korunách činí 1.157.532,-Kč.

„Pokud se jedná o způsobenou škodu, největší podíl připadá na trestné činy kráčení daně, podvod, zpronevěra, porušování povinnosti při správě cizího majetku a úvěrový podvod.“⁵⁰

„Pojistné a úvěrové podvody mají z pohledu kvantitativních ukazatelů hospodářské kriminality dominantní postavení. Obvykle se trend v této oblasti projeví jako statistický vývoj celé oblasti hospodářské trestné činnosti.“⁵¹

V roce 2010 klesl počet pojistných podvodů. Rovněž se dá předpokládat, že i v roce 2011 se bude počet oznámených podezření na pojistný podvod ze strany pojišťoven snižovat, a to z důvodu, že prioritním zájmem všech pojišťoven je ochrana majetku pojišťovny a ne oznámení podezřelého případu na policii. Pojišťovny oznamují policii případy z hlediska dokazování složitější, s vyšší škodou, kde již v rámci svých oprávnění nemohou získat a prověřit určité okolnosti, na jejichž základě by mohlo být odpovědně rozhodnuto o výplatě pojistného.

Pokud se jedná o podvody úvěrové, tak od roku 2008 je zaznamenáván pokles těchto trestných činů. Důvody statistického (ale i faktického) poklesu počtu vykazovaných případů trestného činu úvěrový podvod lze spatřovat především v obezřetnějším přístupu bankovních institucí a dalších subjektů k poskytování půjček a úvěrů – důsledněji jsou prověřovány schopnosti žadatelů úvěr splácet. Snížil se počet institucí, které půjčky poskytují, nejsou

⁵⁰ Ze zprávy o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR v roce 2010 ve srovnání s rokem 2009, Příloha č. 1 k č. j. PPR-26100-1/ČJ-2010-0099KA

⁵¹ Ze zprávy o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR v roce 2010 ve srovnání s rokem 2009, Příloha č. 1 k č. j. PPR-26100-1/ČJ-2010-0099KA

podávána trestní oznámení v takové míře, jako v minulých obdobích, ale jsou vyšší měrou využívány ostatní instrumenty (civilní žaloby, vymáhání pohledávek specializovanými firmami apod.).

Z obecného pohledu lze konstatovat, že se lépe daří prokazovat podvody úvěrové než pojistné. Jejich vyšetřování je šablonovitější a snadnější. Provéřit pravdivost uváděných údajů v žádosti o úvěr lze ověřením u příslušných institucí. Naopak specializace na problematiku pojistných podvodů se jeví jako velmi potřebná, mimo jiné i vzhledem k obrovskému nárůstu nejrůznějších pojistných produktů, vyšší latenci této trestné činnosti a v komplexním pohledu i sofistikovanějšímu způsobu páčání této trestné činnosti.⁵²

⁵² Ze zprávy o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR v roce 2010 ve srovnání s rokem 2009, Příloha č. 1 k č. j. PPR-26100-1/ČJ-2010-0099KA

Seznam použité literatury :

František Novotný a kol, Trestní právo hmotné, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., Plzeň 2009, ISBN 978-80-7380-237-0

František Novotný a kol., Trestní právo procesní, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o, Plzeň 2009, ISBN 978-80-237-0

PhDr. Miroslav Scheinost a kolektiv, Výzkum ekonomické kriminality, Institut pro kriminologii a sociální prevenci v Praze, Vydavatelství Kufr, Praha 2004, ISBN 80-7338-031-5

Šámal,P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář 1. Vydání., Praha : C.H. Beck, 2010 , ISBN 978-80-7400-178-9

Internetové zdroje staženo :

<http://www.bankovnictví.ihned.cz> [online] , [cit.2012-02-10]

<http://www.bpx.cz/zajistovaci-prevod-prava/>, [online] , [cit.2012-02-10]

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Zavin%C4%9Bn%C3%AD>, [online] , [cit.2012-02-10]

<http://www.elaw.cz/cs/trestni-pravo/147-subsidiarita-trestni-represe-a-zasada-ultima-ratio-v-novem-trestnim-zakon.html> [online] , [cit.2012-02-10]

<http://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/uverovy-podvod-26163.htm>, [online] , [cit.2012-02-10]

<http://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/uverovy-podvod-26163.htm>, [online] , [cit.2012-02-10]

http://pravniciradce.ihned.cz/c4-10066260-51333990-F00000_detail-k-trestnym-cinum-proti-majetku-v-novem-trestnim-zakoniku-1-cast, [online], [cit.2012-02-10]

<http://trestni.juristic.cz/489554/clanek/trz.html>, [online], [cit.2012-02-10]

Zákony :

Obchodní zákoník č. 513/1991 Sb.

Občanský zákoník č. 40/1964 Sb.

Trestní zákoník č. 400/2009 Sb.

Zákon o bankách č. 21/1992 Sb.

Zákon o spotřebitelském úvěru a o změně některých předpisů č.145/2010 Sb.

Zákon o živnostenském podnikání č. 455/1991 Sb.

Interní zdroje :

Nález Ústavního soudu – č. I. ÚS 631/05

Policejní prezidium České republiky – Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku , Příloha č. 1 k č. j. PPR-26100-1/ČJ-2010-0099KA

Usnesení Nejvyššího soudu – 3Tdo 460/2010

Usnesení Nejvyššího soudu, Tdo 4/2011-25

Usnesení Nejvyššího soudu 7Tdo 840/2011

Výkladové stanovisko Nejvyššího státního zastupitelství, poř.č. 15/2003

